

умовних аксіологічних пріоритетів цього процесу та формування нової людини та нової спільноти як його надмети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анучина Л. В. Гуманітарна складова вищої освіти к основа формування еліти нації / Л. В. Анучина, О. А. Стасевська, О. В. Уманець // Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції, 5 грудня 2013 р., м. Дніпропетровськ. Частина I. / Наук. ред. О. Є. Висоцька. – Дніпропетровськ : «Роял Принт», 2013. – С. 101–102.
2. Головаха Е. И. Ценностные основания и барьеры модернизации в Украине / Е. И. Головаха // Варіації модерну та модернізації: український соціум в контексті глобальних процесів: Матеріали міжн. наук.-практ. конфер., м. Київ, 28–29 листопада 2013 р. / Уклад. П. В. Кутуєв. – К. : «Талком», 2013. – С. 28–30.
3. Кримський С. Б. Цивілізаційний розвиток людства / С. Б. Кримський, Ю. В. Павленко. – К. : «Фенікс», 2007. – 316 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник / уклад. : [Л. М. Герасіна, В. Л. Політубна, І. О. Поліщук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
5. Стасевська О. А. Ціннісні орієнтири людини постсучасності / О. А. Стасевська // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. – 2016. – № 13(1185), – Х. : НТУ «ХПІ». – С. 26–29.
6. Стасевська О. А. Моральні виміри функціонування громадянського суспільства / О. А. Стасевська, О. В. Уманець // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. Збірник наук. праць за матеріалами міжн. наук.-практ. конфер., 16 листопада 2016 р. «Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації». – Випуск 47 (51), Т. 1. – Х. : НТУ «ХПІ», 2017. – С. 274–284.

Андрієвський Т. Г.,

аспірант,

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ПІДРИВНІ РОСІЙСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ «ГІБРИДНОЇ» ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ МЕМОРІЗАЦІЇ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

На сьогодні Україна, знаходячись у стані гібридного миру (тобто, неоголошеної війни) із Російською Федерацією, повинна розробляти ефективні

заходи протидії гібридним загрозам та своєчасно реагувати на дії противника, що постійно адаптуються під українську політико-правову дійсність. Під «гібридною» війною ми маємо на увазі збройний конфлікт між державами, або між державою та недержавним утворенням, в якому один суб'єкт здійснює по відношенню до іншого суб'єкта пряму агресію із прихованим застосуванням своїх збройних сил або опосередковано через інших суб'єктів, організацій, утворень із комплексним застосуванням політичних, економічних, інформаційних та інших невійськових заходів, реалізованих з опорою на військову силу, а також терористичні, диверсійні, підривні та кримінальні технології з метою позбавлення протиборчої сторони фактичного суверенітету без захоплення всієї території держави [1, с. 98].

У контексті аналізу наведеної дефініції «гібридної» війни можна виокремити одну з домінуючих особливостей гібридної війни. Позбавити жертву гібридної агресії суверенітету без повного фізичного захоплення території можливо тоді, коли агресор вчиняє багатошарові дії для поляризації суспільства, для його підриву зсередини, зокрема за умов, коли агресор здатний здійснювати ефективний вплив на масову свідомість населення. Широка пропаганда, маніпуляції в інформаційному просторі та поширення дезінформації, конвергенція культури, або ж поглинання однією культурою іншої та нав'язування своїх цінностей – це все гібридні загрози, яким притаманний підривний характер [2, с. 369–370].

Аналізуючи останні три роки, що триває російсько-українська «гібридна» війна, відстежується тенденція особливого напруження соціально-політичної обстановки в Україні протягом перших тижнів травня. Цей процес супроводжується виникненням подразників і деструктивних технологій, що викликані не тільки внутрішніми проблемами українського суспільства, але й нав'язуються з боку Росії, потребуючи активних адаптивних дій з боку держави, особливо правоохоронних органів. Подібне напруження пов'язане з існуванням в українському календарі рудименту радянської спадщини – вихідних святкових днів 1, 2 та особливо 9 травня.

Якщо 1 та 2 травня вже давно втратили свій політичний підтекст і перетворилися на звичайні додаткові вихідні, то свято 9 травня перетворилося в останні роки на суто політичний проект як РФ, так і певних політичних сил всередині України. Сам феномен так званого «Дня Перемоги», що має своє зародження та становлення за часів Брежнєвської епохи, став у сучасній Росії своєрідним наріжним каменем ідеї «руського мира», що насаджується як у самій Росії, так і за її межами, досягаючи апофеозу у страшних та по-

декуди гротескних формах із гіперболізованим культом мілітаризму. Видається, що, не маючи більш-менш вагомих досягнень у власній історії, саме 9 травня стало для керівництва Росії сумнівною індульгенцією перед Заходом за будь-які минулі чи майбутні злочини. Культ перемоги разом з намаганням утвердити саме російський народ як «народ-переможець», що виніс на собі усі тяготи Другої світової війни, несе політичну й ідеологічну загрозу суверенітету України та інших країн колишнього СРСР. Ці загрози криються, насамперед, у тих російських ціннісних орієнтирах, що насаджуються комплексно із пропагандою цього культу з метою пробудити у радянського покоління рефлексію на радянську пропаганду, закладену ще у дитинстві. Апелюючи до тих гасел, що були характерні для радянського минулого (на кшталт «Фашизм не пройде»), держава-агресор зберігає за собою право у майбутньому указувати рефлексуючому народові на тих чи інших «фашистів», які можуть завадити у спробах побудови «руського мира».

Не вступаючи до популярної дискусії щодо морально-етичної характеристики того, як слід ставитись до дня закінчення Другої світової війни в Європі (святкувати, чи поминати), спробуємо проаналізувати як пройшло святкування 9 травня 2017 р. в Україні, які виклики були сформовані, і яким чином потрібно реагувати на гібридні підривні технології у майбутньому.

У цілому, процес святкування 9 травня в Україні був більш-менш спокійним, за виключенням окремих сутичок, що мали місце у обласних центрах: Вінниці, Дніпрі, Житомирі, Києві, Харкові та Херсоні. В цих же містах періодично відбувалось використання забороненої в Україні символіки комуністичного режиму. Найбільш резонансними стали спроби перешкодити розгорнути українську державну символіку (зокрема, Державний Прапор) в Києві та побиття учасників АТО в Дніпрі. Цікавим видається той факт, що в маленьких містечках та селищах святкування 9 травня відбувалося спокійно та буденно, тоді як у великих містах спостерігалися резонансні події. На нашу думку, це пов'язано з тим, що у вищезазначених містах відбувалися цілеспрямовані провокації, як з боку Росії, так і з боку певних політичних сил, які мають бажання підвищити свої рейтинги. Окреслюючи російські підривні дії, слід зазначити, що метою подібних провокацій було створення позитивного для них інформаційного фону, якісної картини для ЗМІ, яка б змальовувала у негативному світлі українські реалії, демонструючи, що в Україні триває «супротив», боротьба із декомунізацією і недовіра до чинної влади. Цей «інформаційний продукт» потрібен Росії як в якості підривної технології всередині України, так і для внутрішнього «споживання», для подальшого ствердження культу. Цим і можна пояснити відсутність

сутичок в районах – там потрібна картинка загострення пристрастей просто не матиме свого ефекту і не так цікава споживачеві.

Певного освітлення потребує і цьогорічний основний метод проведення масових акцій для створення якісної картинки – це так звана акція «Безсмертний полк». Ця акція, як показує практика, має небагато спільного із меморізацією, а носить виключно політичний підтекст. Вона зароджена в Росії в період підготовки і розв’язання агресії проти України. Акція «Безсмертний полк» штучно насаджується у всіх країнах, де Росія має свій інтерес, причому не тільки через використання суто російських інформаційних каналів, але і через українські джерела (наприклад, телеканал «Інтер» у своїх акціях використовує доволі схожу назву сайту – <http://polk.inter.ua>). Звісно, що розрахунок російських технологів доволі простий: абсолютна ідентична російській, така акція в Україні обов’язково зародить обурення патріотичного населення. Відповідно, використовуючи (за В. П. Горбуліним) «корисних ідіотів» з обох таборів – російська пропаганда отримає потрібний інформаційний фон і якісну картинку, що змальовує протистояння, утиски «рускоговорящих» тощо.

Маючи джерело проблеми, спробуємо окреслити комплекс методів, які держава повинна застосовувати для нівелювання деструктивного впливу гібридних загроз.

1. Політичні методи – зміна акцентів зі «свята» на взаємну скорботу і всепрощення шляхом не тільки введення загальноєвропейського дня пам’яті та примирення 8 травня, але і перенесення вихідного дня з 9 травня на 8-ме травня. В такому випадку на вулиці 9-го числа будуть виходити лише «ідейні», безробітні, або ж професійні провокатори, яких можна буде ідентифікувати (відповідно, такі акції будуть більш контрольованими). Можемо припустити, що найбільш яскраві адепти культу не будуть принципово відзначати своє свято 8-го числа, проте 9-го вже їх «демонстраційний» потенціал буде нижчим. Проте, для уникнення використання опонентами риторики знищення свята і його «відбирання», доцільно проголосити 9 травня Днем ветерана – супроводжуючи це наративом того, що через радянську історіографію багато ветеранів дійсно зустрічають цей день 9-го числа, тим самим залишаючи моральне право згадувати ті важкі часи лише особам, що були учасниками тих подій, а не наступними поколіннями, які ніколи не зрозуміють той трагічний сенс, який вносили в цей день травмовані війною люди, що згадували своїх побратимів, втрати, біль.

2. Політтехнологічні методи – а) *відводікання* – проведення паралельних акцій однакових за змістом, але інших за формою, як, наприклад, проведення

не пішлої ходи «полку», а синхронна фотовиставка своїх родичів-учасників війни із потрібним інформаційним супроводом, що перекриває провокативні дії, національною символікою тощо; б) *доведення до абсурду* – проведення під час акцій, подібних до «полку» абсурдних дій сторонніми учасниками для відволікання уваги журналістів, прикладом чого виступає цікавий казус, коли в Запоріжжі на акцію «полка» прийшли люди з фотопортретами героїв серіалу «Гра престолів» у радянській формі; в) *замовчування* – що супроводжується свідомою відмовою представників ЗМІ освітлювати провокативні акції. Подібний метод несе найбільшу результативність, але в умовах браку справжньої, якісної, а також морально-етичної журналістики його дуже важко застосовувати. Примітно, що багато ЗМІ, навіть ті, що не були помічені в заангажованості, в цьому році почали анонсування «Безсмертного полку» за декілька тижнів до акції, чим створили вже потрібний настрій. І хоч потім вони писали, що акція ніби заборонена, перше інформаційне вкидання вже поширило резонанс. Коли журналісти перестануть відпрацьовувати матеріали за гранти, або ж фінансування окремих персон, а стануть працювати за стандартами BBC (які вже стали інтернет-мемами), то вони зможуть відчувати ту тонку грань між обмеженням свободи слова і внутрішньою моральною настановою, не освітлювати явно провокаційну деструктивну або ж сумнівну інформацію.

Таким чином, в умовах «гібридної» війни державі необхідно усіма наявними засобами позбавити противника його основної зброї – інформаційного фону і сприятливої картинки, яка, навіть за умов відсутності факту внутрішніх великих протистоянь, фальсифікується і тим самим спекулюється, гіперболізуючись у справжню внутрішню проблему. Тому сутички, які мали місце під час святкувань Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, можуть нести і певний позитивний аспект – ворог вже не розраховує на масовість акцій по всій країні, розхитуючи ситуацію локально, а самі сутички можуть стати в майбутньому прецедентом для заборони або обмеження таких акцій з міркувань безпеки громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політологічний енциклопедичний словник / уклад. : [Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Полішук та ін.]; за ред. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2015. – 816 с.
2. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни / М. П. Требін // Гілея: науковий вісник. збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ПП «Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 87 (№ 8). – С. 366–371.